

اتحاد و همدلی در فرهنگ اسلامی

حجة الاسلام والمسلمین محمد محمدی اشتهاردی

پیش سخن

در میان قاموس‌ها، گلوآزه‌ای که در رأس برترین‌ها قرار دارد، و بسیار جاذب، دلگشا و زیباست، واژه وحدت و اتحاد است. اتحاد، نخ تسییحی است که مهره‌ها را در کنار هم نگه می‌دارد، و ارتباط منظمی بین آنها برقرار می‌سازد، و آنها را از پراکندگی و دورافتادگی و گم شدن حفظ می‌کند؛ اگر آن نخ پاره شود، انسجام مهره‌ها گسسته شده، و هر کدام به جایی فرو خواهد افتاد.

وحدت عامل مهم حرکت بخش برای انقلاب‌ها بوده، و انسان‌ها را در گذر پیشرفت به سوی پیروزی‌ها، از دست اندازه‌ها و گردنه‌های صعب العبور، عبور می‌دهد، به ناتوانی‌ها توان بخشیده، و دشواری‌ها را آسان می‌کند و ناممکن‌ها را ممکن می‌سازد.

نقش سازنده و توانبخشی اتحاد در پیروزی انقلاب اسلامی در حدی بود که برای همگان روشن گردید که در میان عوامل پیروزی، سه عامل در رأس عوامل قرار داشت که عبارت‌اند از: «اسلام ناب، مسأله رهبری و مسأله اتحاد». آری اهمیت وحدت و انسجام به قدری است که در کنار اسلام ناب، و مقام رهبری (ولایت) می‌درخشند، و از آن به عنوان عامل مهم پیروزی یاد می‌شود.

اصولاً نمی‌توان بین اسلام و رهبری اسلامی با مسأله وحدت، جدایی فرض کرد، چرا که اسلام منهای وحدت، و یا ولایت منهای وحدت، هم چون شیر مثنوی است که چنین شیری را خدا نیافریده است.

بر همین اساس امیرمؤمنان علی(ع) در سخنی مسأله رهبری اسلامی را چنین ترسیم کرده و می‌فرماید: «وَمَا كَانَ الْقِيَمُ يَأْمُرُ مَكَانَ النَّظَامِ مِنَ الْخَرَزِ يَجْمَعُهُ وَ يَضْمُهُ، فَإِنْ انْقَطَعَ النَّظَامُ تَفَرَّقَ الْخَرَزُ وَ دَهَبَ؛ 1 موقعیت رهبر اسلامی؛ همانند نخ تسییحی است که مهره‌ها را در نظام می‌کنند، و جمع کرده و ارتباط می‌بخشد، اگر آن نخ پاره شود، مهره‌ها پراکنده می‌شوند و هر کدام به جایی خواهد افتاد.»

وحدت مسلمانان، توان آنان را در برابر دشمنان، صدها و هزارها برابر می‌کند، درست مانند سدهای بزرگی که در نقاط مختلف جهان ساخته شده و مبدأ بزرگ‌ترین نیروهای صنعتی است، و سرزمین‌های وسیعی را زیر پوشش روشنایی و آبیاری قرار داده است، این قدرت عظیم چیزی جز نتیجه به هم پیوستن دانه‌های ناچیز باران نیست. بنابراین اتحاد و انسجام دانه‌های باران باعث ایجاد سدهای عظیم با آن همه توانایی‌ها شده است. وقتی که از دانه‌های باران در پرتو وحدت و به هم پیوستگی چنان آثار اعجاز‌آمیز بروز کند، قطعاً اتحاد و انسجام مسلمانان آثار و برکات اعجاز‌آمیز بیش‌تری در پیشرفت اهداف عالی انسانی و جلوگیری از مقاصد غیر انسانی استعمار خواهد داشت و موجب سربلندی و عزت و افتدار بی‌نظیر خواهد شد.

ارزش اتحاد از دیدگاه قرآن

حفظ وحدت در صدر اسلام، موجب انسجام و فشردگی مسلمانان شد، آنها در پرتو همین همدلی و هماهنگی توانستند بر خیل دشمنان مختلف فائق آیند و به امتیازات فوق‌العاده دست یازند، چرا که قرآن به آنها فرموده بود: «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً قَالَفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاصْبِرْتُمْ بِنِعْمَةِ إِخْوَانِكُمْ؛ 2 و همگی به ریسمان خدا (قرآن و اسلام و هرگونه وسیله رحمت) جنگ زبید و پراکنده نشوید، و نعمت خدا را بر خود به یاد آورید که چگونگی دشمن یکدیگر بودید، و او میان شما الفت ایجاد کرد، و به برکت نعمت او برادر شدید.»

قرآن تفرقه و اختلاف را در ردیف عذاب‌های آسمانی عنوان کرده و می‌فرماید: «قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَيَّ أَنْ يَبْعَتَ عَلَيَّكَ عَذَابًا مِنْ قَوْفِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيْعًا وَ يُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ؛ 3 بگو خداوند قادر است که از بالا یا از زیر پای شما، عذابی بر شما بفرستد، یا به صورت دسته‌های پراکنده شما را با هم بیامیزد، و طعم جنگ (و اختلاف) را به هر یک از شما به وسیله دیگری بچشاند.»

قرآن به تفرقه افکنان هشدار داده و آنها را جدای از اسلام و دشمن مسلمانان معرفی کرده و با فاطمیت می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ قَرَفُوا دِينَهُمْ وَ كَانُوا شِيْعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ؛ 4؛ همانا کسانی که آیین خود را پراکنده ساختند، و به گروه‌های گوناگون تقسیم شدند، تو هیچ گونه رابطه‌ای با آنها نداری، سر و کار آنها تنها با خدا است.»

قرآن؛ گروه‌گرایی و پراکندگی را از برنامه‌های مشرکان دانسته، و مسلمانان را به شدت از آن نهی کرده و به انسجام تحت پوشش توحید دعوت فرموده و با صراحت می‌فرماید: «وَ لَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنَ

الَّذِينَ قَرَفُوا دِينَهُمْ وَ كَانُوا شِيْعًا؛ 5؛ از مشرکین نباشید، از کسانی که دین خود را پراکنده ساختند، و به دسته‌ها و گروه‌ها تقسیم شدند.»

در گفتار پیامبر(ص) و امامان معصوم(ع) با تعبیرهای جالب و عمیق به مسأله وحدت و برادری ترغیب شده و از هرگونه پراکندگی و تفرقه نهی گردیده است، و در بعضی از این موارد به دلیل آن نیز اشاره شده است، به عنوان نمونه، نظر شما را به چند گفتار از آنها جلب می‌کنیم:

پیامبر اکرم(ص) فرمود: «الْمُسْلِمُونَ يَدُّ عَلَيَّ مَنْ سَوَاهُمْ؛ 6 مسلمانان، يك دست (يك پارچه هم چون يك دست نیرومند) نسبت به بیگانگان هستند.»

و نیز فرمود: «الْمُسْلِمُونَ كَالرُّجُلِ الْوَاحِدِ إِذَا اشْتَكِيَ عَضُو مِنْ أَعْضَائِهِ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ؛ 7 مسلمانان نسبت به همدیگر هم چون يك مرد هستند که هرگاه عضوی از اعضا او دردمند شود، اعضا دیگر او نیز احساس درد می‌کنند.»

نظیر این مطلب با اندکی تفاوت از امام صادق(ع) نقل شده آنجا که فرمود: «الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ كَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ، إِنْ اشْتَكَى شَيْئًا مِنْهُ وَجَدَ أَلَمَ ذَلِكَ فِي سَائِرِ جَسَدِهِ؛ 8 مؤمن برادر مؤمن است، مانند پیکری که هرگاه عضوی از آن دردمند شود، اعضا دیگر هم احساس درد کند.»

امیرمؤمنان علی(ع) در فرازی از یکی از خطبه‌هایش خطاب به مسلمانان چنین فرمود: «وَأَلَزَمُوا السَّوَادَ الْأَعْظَمَ، فَإِنَّ يَدَّالَهُ مَعَ الْجَمَاعَةِ، وَ إِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ، فَإِنَّ الشَّادَّ مِنَ النَّاسِ لِلشَّيْطَانِ، كَمَا أَنَّ الشَّادَّ مِنَ الْفَتَمِ لِلذُّبِّ؛ 9 به جمعیت عظیم مسلمانان بیونید، که دست خدا با جماعت است، و از پراکندگی دوری کنید که انسان تنها بهره شیطان است، چنان که گوسفند تك رو طعمه گرگ خواهد بود.»

امام علی(ع) به قدری نسبت به گروهك خوارج که موجب تفرقه در میان سپاه آن حضرت شدند و با شعارهای فریبنده برای خود دسته جدا کرده بودند، اظهار بیزار می‌کند که به دنبال سخن فوق می‌فرماید: «أَلَا مَنْ دَعَا إِلَيَّ هَذَا الشَّيْعَارَ قَافِلَتُهُ وَلَوْ كَانَ تَحْتَ عِمَامَتِي هَذِهِ؛ 10 آگاه باشید! کسی که به این شعار (اغواگر و تفرقه افکن خوارج) دعوت کند، گرچه در زیر عمامه من پناه آورده باشد، او را بکشید.»

از این بیانات چنین استفاده می‌شود که رعایت حفظ اتحاد، ارزش بسیار عمیق و مهمی است که پیامبر(ص) و امامان(ع) ما را به آن دعوت کرده‌اند، و به عکس گناه تفرقه افکنی و پراکندگی به قدری بزرگ است که به منادیان و پدید آورندگان آن به شدت هشدار داده شده، تا مسلمانان با اظهار تفرق از آنها و از هرگونه تفرقه‌افکنی، عوامل اختلاف را از جامعه خود طرد کرده و برای حفظ وحدت خود، از هیچ گونه کوششی دریغ نمایند.

امام خمینی منادی وحدت اسلامی

حضرت امام خمینی - قدس سره - همواره همه افشار جامعه از شیعه و سنی، از کرد، لر، ترک، بلوچ و فارس و عشایر با قومیت‌های مختلف را به وحدت کلمه زیر پرچم توحید فرا می‌خواندند، و همین یکی از عوامل و راز و رمز بزرگ پیروزی انقلاب، و عبور از موانع و دست اندازها در مسیر تداوم انقلاب بود، و موجب حل بسیاری از مشکلات سیاسی، نظامی و فرهنگی شده، و نتایج درخشانی از آن عاید گردید.

امام خمینی، این مطلب را چنین تبیین می‌کردند که: «مسلمانان در مذاهب گوناگون، دشمنان مشترک دارند، آنان در عین آزادی عقیده و بیان و آزادی انتخاب مذهب بر اساس عقل و منطق، همه در زیر پرچم توحید و رسالت محمد(ص) هم عقیده‌اند، و آیین مقدس اسلام در جهان دشمنان بسیار دارد، مسلمانان باید برای حفظ اسلام و دست آوردهای آن، در برابر دشمنان، در يك صف باشند و با وفاق ملّی و انسجام مکتبی، از کیان و عظمت خود نگهداری کنند، پر واضح است که اگر آنها در داخل جمعیت خود به صورت گروه‌های پراکنده درآیند، دشمن استعمارگر از تفرقه آنها سوء استفاده کرده، و به آنها آسیب شدید می‌رساند، به عنوان مثال اگر مسلمانان در برابر اسرائیل که دشمن شناخته شده و خون‌خوار اسلام و مسلمین است، يك پارچه و متحد باشند، هرگز این مولود نامشروع امریکا نمی‌تواند به عصب و تجاوز خود ادامه دهد.

وحدت اسلامی به این معنی نیست که همه به طور اجبار از يك مذهبی پیروی کنند، بلکه به معنای اتحاد و انسجام برای تحقق آرمان‌های جهانی و عمیق اسلام، و بیرون راندن دشمنان متجاوز و ضد اسلام است.»

بر همین اساس امام خمینی - قدس سره - همگان را به وحدت و انسجام با تعبیرات مختلف فرا می‌خواند، که نمونه‌هایی از آن چنین بود:

«با هم باشید، دست واحد باشید، و همه را دعوت به وحدت کنید، و بحمدالله وحدت حاصل است، حفظ کنید این وحدت را. مادامی که حفظ کنید شما وحدت خودتان را، خدا با شماست يَدَّاللَّهِ مَعَ الْجَمَاعَةِ، وقتی اعتصام به جبل خدا کنید، خداوند با شما است.»

«مسلمانان حاضر در موافق کریمه(حج) از هر ملّت و مذهب که هستند، باید به خوبی بدانند که دشمن اصلی اسلام و قرآن کریم و پیامبر عظیم الشان(ص)، ابرقدرت‌ها خصوصاً امریکا و ولیده فاسدش اسرائیل است... و رمز موفقیت دشمنان، در این توطئه شیطانی، تفرقه انداختن بین مسلمانان به هر شکل که بتوانند می‌باشد... در این مقطع زمانی تکلیف الهی حجاج است که اگر مطلبی را از گویندگان شنیدند که بوی ایجاد اختلاف بین صفوف مسلمانان را می‌دهد آن را انکار کنند.» 11

«شما می‌دانید که آقایان اهل سنت علمای شیعه مدتها است که زحمت می‌کشند که تفرقه را کنار بگذارند، و کسانی که پیغمبرشان و دینشان یکی است، همراه و برادر باشند، لکن افرادی کوشش می‌کنند که تفرقه ایجاد کنند و شما خوب می‌دانید که چه کسانی از تفرقه سود می‌برند. شما به مردم توجه دهید که این گونه کارها که از این قبیل افراد سر می‌زند، به نفع مسلمین نیست، و آنها خیرخواه ما نیستند، این گونه کارها و این تفرقه‌ها خدمت به امپریالیسم و خدمت به دشمن است.» 12

«خداي تبارک و تعالی همه را به وحدت دعوت فرموده است، و به تمسك به اسلام و جبل الله دعوت فرموده است، و از تفرقه تحذیر فرموده است، اگر گویندگان همان معنا را می‌گویند، شما بدانید که این گویندگان، اسلامی هستند... و اگر دیدید که گویندگان یا گروهی یا اشخاصی، گفتارشان بر خلاف آن چیزی است که خداي - تبارک و تعالی - می‌فرماید که: «واعتصموا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا؛ تمام شما اعتصام به ريسمان خدا بکنید» تمام شما مأمورید که تفرقه نداشته باشید، اگر دیدید اشخاصی

می‌خواهند بین شما و گروهی از ملّت یا ملّت تفرقه بیندازند، یا دعوت بکنند به مقابله با گروهی از ملّت، بدانید که این دعوت برخلاف دعوت اسلام است و برخلاف دعوت انبیاء خدا است، و بر خلاف دعوت خدا است که شما را دعوت به اتحاد همگانه می‌کند.» 13

پایان سخن

وحدت و يك پارچگی اثر معجز آمیزی در پیشرفت اهداف، و سربلندی و پیروزی اجتماعات دارد، و در بقای نظام و انقلاب اسلامی، پس از مسأله اصل اسلام ناب، و اصل ولایت و رهبری صحیح، هیچ موضوعی هم چون اتحاد و انسجام اقوام و ملّت‌ها اثربخش نیست، وحدت کلمه و همدلی و هم‌رنگی مسلمانان صدر اسلام، شاگردان

پیامبر(ص) اثر به سزایی در پیشرفت‌ها و فتوحات شگفت‌انگیز اسلام داشت، چرا که آنها به سخن پیامبر(ص) دل داده بودند که فرموده بود: «الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَاللِّبَانِ يُشِيدُ بَعْضُهُ بَعْضًا؛ 14 افراد با ایمان نسبت به یکدیگر همانند اجزای يك ساختمانند که هر جزئی از آن، جزء دیگر را محکم می‌کند.»

و نیز فرمود: «الْمُؤْمِنُونَ كَالنَّفْسِ الْوَاحِدَةِ؛ 15 مؤمنان هم‌چون يك روح هستند.»

وحدت و انسجام در پیروزی انقلاب اسلامی، نقش اساسی داشت، امام خمینی - قدس سره - منادی وحدت بود، و همواره به آن سفارش می‌کرد، و به تفرقه افکنان هشدار می‌داد، و آسیب‌رسانی به هم پیوستگی ملّت را گناه بزرگ می‌شمرد.

آري نقش دين اسلام در ايجاد وحدت و برادري، و نقش وحدت و برادري در پيشبرد اهداف به قدرتي براي دشمنان و استعمارگران، مهم و گران بود، كه براي نفوذ خود به كشورهاي اسلامي بيشتري سعي خود را براي ايجاد تفرقه نمودند، و با تز «تفرقه بينداز و حكومت كن» وارد ميدان شدند، و در اين راستا خسارتهاي جبران ناپذيري به اسلام و مسلمانان وارد ساختند، چرا كه آنها راز و رمز پيرويهاي چشمگير مسلمانان در ابعاد گوناگون را همان فشردگي و انضباط و به هم پيوستگي آنها مي دانستند.

به گفته «جان ديون پورت» دانشمند معروف انگليسي «...محمّد يك نفر ساده، در پرتو اتحاد قبائل پراكنده كوچك و برهنه و گرسنه، كشور خودش را به يك جامعه فشرده و با انضباط تبديل نمود، و در ميان ملل روي زمين آنها را با صفات و اخلاق تازه‌اي معرفي كرد، و در کمتر از سي سال، اين طرز و روش، امپراطور قسطنطنيّه را مغلوب كرد، و سلاطين ايران را از بين برد. سوريّه و بين‌النهرين و مصر را تسخير كرد، و دامنه فتوحاتش را از اقيانوس اطلس تا كرانه دريائي خزر و تا رود سيحون گسترش داد...»¹⁶

به اميد رعايت حفظ وحدت و انسجام، و وصول به نتايج درخشان و آثار بربر آن.

پاورقيها:

- 1 (سيد رضي، نهج البلاغه، خطبه 146.
- 13 (همان، ج 14، ص 54 و 55.
- 11 (امام خميني، صحيفه نور، ج 19، ص 2 و 46.
- 12 (همان، ج 16، ص 248.
- 10 (همان
- 16 (جان ديون پورت، عذر تقصير به پيشگاه محمّد و قرآن (ترجمه سيد غلامرضا سعدي)، ص 77.
- 14 (و 15) ابوالفتوح رازي، تفسير ابوالفتوح، ج 2، ص 450.
- 2 (آل عمران، آيه 103.
- 3 (انعام، آيه 64.
- 4 (همان، آيه 159.
- (روم، آيات 31 و 32.
- 6 (علاء الدين بن علي المتقي، كنز العمال، حديث 441.
- 7 (همان، حديث 759.
- 8 (محمّد بن يعقوب كليني، اصول كافي، ج 2، ص 166.
- 9 (سيد رضي، نهج البلاغه، خطبه 127.

: